

Prečo si myslíme, že návrh „Bez školy nebudú dávky“ deťom viac uškodí, než pomôže

1.9.2026 - | Človek v ohrození

„Jednoducho, a tu sa všetci zhodneme, dieťa patrí do školy,“ povedal minister práce Erik Tomáš. Súhlasíme. Z praxe však vieme, že sankcie problém záškoláctva nevyriešia.

Zatiaľ čo sa väčšina detí po letných prázdninách chystá späť do školských lavíc, opäť sa otvára diskusia o tom, ako zlepšiť školskú dochádzku detí, ktoré vyučovanie dlhodobo vymeškávajú.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR navrhlo sprísniť pravidlá pri opakovanom záškoláctve a ďalších problémoch súvisiacich so správaním detí. **Vláda návrh 26. augusta 2026 schválila.** Podľa neho by úrady mohli po období, keď je prídavok vyplácaný osobitnému príjemcovi, jeho vyplácanie úplne zastaviť, ak sa školská dochádzka nezlepší. Podobný postup sa má týkať aj prípadov, keď rodičia dlhodobo nespolupracujú so školou pri riešení problémového správania dieťaťa. Navrhovaná úprava by sa podľa údajov ministerstva mohla týkať viac ako 13 000 detí. **Zákon ešte musí schváliť Národná rada SR.**

V Človeku v ohrození sa zhodujeme, že dieťa patrí do školy. Otázkou však je, aké opatrenia skutočne pomáhajú zlepšovať školskú dochádzku a aké môžu mať naopak nežiaduce dôsledky. V ďalších častiach vysvetlíme, prečo si myslíme, že navrhované opatrenie nemusí viesť k vyššej školskej dochádzke, čo ukazujú naše skúsenosti z terénu a aké riešenia sa nám v praxi dlhodobo osvedčujú.

Za vymeškanými hodinami sa často skrýva oveľa viac

Vo verejnej diskusii sa záškoláctvo často zjednodušuje na nezodpovednosť rodičov. Naša skúsenosť z terénu však ukazuje, že príčiny sú oveľa zložitejšie.

Vidíme, že pravidelnú školskú dochádzku neovplyvňuje jeden izolovaný faktor, ale kombinácia rodinných, sociálnych, ekonomických, zdravotných a systémových okolností, ktoré sa navzájom posilňujú. Zlepšenie dochádzky si preto vyžaduje komplexný prístup, ktorý pracuje nielen s dieťaťom, ale aj s rodinou, školou a prostredím, v ktorom vyrastá.

Pri pohľade na školskú dochádzku je dôležité zohľadniť aj **záťaž spojenú so životom v generačnej chudobe**. Neustála neistota, nedostatok zdrojov a opakované riešenie akútnych problémov môžu ovplyvňovať schopnosť plánovať, sústrediť sa na dlhodobéjšie ciele a reagovať na každodenné požiadavky. Chronický stres pritom zasahuje fungovanie dospelých aj detí – ich pozornosť, učenie, rozhodovanie či zvládanie náročných situácií. **To, čo môže zvonka pôsobiť ako nezáujem alebo nezodpovednosť, tak môže súvisieť aj s podmienkami, v ktorých rodina funguje.**

Ďalším faktorom môže byť aj **rozdielne vnímanie toho, aké reálne možnosti môže vzdelanie dieťaťa priniesť**. Ak rodina vo svojom okolí nevidí jasné prepojenie medzi ukončeným vzdelaním a lepšími pracovnými či životnými príležitosťami, môže to ovplyvniť aj to, akú hodnotu vzdelávaniu pripisuje.

Motiváciu pokračovať vo vzdelávaní ovplyvňuje aj to, **akú hodnotu má formálne vzdelanie na lokálnom trhu práce**. V niektorých komunitách je bežné, že ľudia získavajú obživu manuálnou alebo príležitostnou prácou, pri ktorej zamestnávateľia často uprednostňujú praktické skúsenosti pred ukončeným vzdelaním. Mladí ľudia preto nie vždy vidia súvislosť medzi dokončením školy a

lepšími pracovnými príležitosťami. Ak vo svojom okolí nevidia pozitívne príklady ľudí, ktorým vzdelanie pomohlo získať lepšie uplatnenie, ich motivácia pokračovať v štúdiu prirodzene klesá.

Dôležitú úlohu zohrávajú aj **materiálne a životné podmienky rodín**. Nevhodné bývanie môže viesť k častejším zdravotným problémom detí, čo sa následne prejavuje vyššou absenciou. V niektorých rodinách deti zároveň preberajú časť zodpovednosti za starostlivosť o mladších súrodencov, čo pravidelnú školskú dochádzku ešte viac komplikuje.

Bariérou je aj vzdialenosť a náročné dochádzanie do školy či škôlky. Niektoré deti vrátane tých v predškolskom veku musia denne absolvovať aj niekoľkokilometrovú trasu pešo, neraz po cestách bez chodníkov alebo v iných nebezpečných podmienkach. Dochádzanie môže komplikovať aj nedostatočné dopravné spojenie, ktoré si vyžaduje kombináciu viacerých spojov, veľmi skoré odchody z domu alebo neskoré návraty. Takéto podmienky môžu výrazne sťažovať pravidelnú školskú dochádzku.

Osobitným faktorom je **skoré tehotenstvo a rodičovstvo**. V prostredí generačnej chudoby im môže predchádzať predčasné preberanie rolí a zodpovedností typických pre dospelosť. Dievčatá sa napríklad vo väčšej miere podieľajú na starostlivosti o mladších súrodencov a domácnosť. To môže ovplyvňovať ich školskú dochádzku a zároveň posilňovať predstavu, že starostlivosť o rodinu je jednou z ich hlavných životných rolí. Skoré rodičovstvo preto nemožno vnímať izolovane, ale v kontexte životných podmienok, rodových očakávaní, dostupných príležitostí a možností pokračovať vo vzdelávaní.

Po narodení dieťaťa je návrat do školy pre matky často veľmi náročný pre nedostatok podpory a dostupnej starostlivosti o dieťa, ale aj pre spoločenské očakávania, že žena má zostať predovšetkým v úlohe matky. Podobnej situácii čelia aj otcovia, ktorí neraz predčasne odchádzajú zo školy, aby finančne zabezpečili rodinu. Ak sa mladým rodičom nepodariť pokračovať vo vzdelávaní, znižujú sa ich možnosti uplatnenia na trhu práce, čo môže prispievať k tomu, že generačná chudoba v rodine pretrváva.

Dôležité je aj to, čo deti zažívajú v škole

Netreba zabúdať ani na samotné školské prostredie. Dôležitú úlohu zohráva to, ako sú tieto deti prijímané v školskom kolektíve, aké očakávania voči nim majú jednotliví zamestnanci a zamestnankyne školy a aké podmienky im škola vytvára na učenie a pokračovanie vo vzdelávaní. Deti zo sociálne vylúčeného prostredia často čelia neprijatiu, predsudkom alebo nízkym očakávaniam.

Osobitne citlivým obdobím môže byť prechod na druhý stupeň základnej školy alebo na strednú školu. Dieťa opúšťa známe prostredie a môže sa ocitnúť v novom, sociálne rôznorodejšom kolektíve, kde sa stretáva s novými spolužiakmi, spolužiačkami, učiteľmi a učiteľkami a v neposlednom rade očakávaniami. Práve v tomto období sa môžu výraznejšie prejaviť predsudky, odmietanie či sociálne vylúčovanie zo strany rovesníkov, ale aj postoje ich rodičov. Ak dieťa nemá dostatočnú podporu pri zvládaní tejto zmeny, môže sa zhoršovať jeho pocit prijatia a bezpečia, vzťah ku škole či dochádzka. Prechod medzi jednotlivými stupňami vzdelávacieho systému tak môže byť jedným z období zvýšeného rizika predčasného ukončenia štúdia. Spôsob, akým na tieto situácie reagujú zamestnanci a zamestnankyne školy a ako podporujú začlenenie dieťaťa do nového kolektívu, preto môže významne ovplyvniť jeho ďalšie zotrvanie vo vzdelávaní.

Bariéry však nemusia vznikáť iba v medziludských vzťahoch. Môžu súvisieť aj so spôsobom, akým je vzdelávanie organizované – napríklad so zaraďovaním detí do tried, s podporou pri prechode medzi jednotlivými stupňami vzdelávania či s možnosťami výberu školy a odboru. Rizikom je aj vytváranie skupín, v ktorých sa od detí očakáva menej alebo majú obmedzenejšie príležitosti napredovať podľa

svojich možností. Ak budeme deti zo sociálne znevýhodneného prostredia selektovať bez dostatočného zohľadnenia ich individuálnych schopností, potrieb a potenciálu, môže sa ich znevýhodnenie v priebehu vzdelávania ďalej prehĺbovať.

Škola by pritom mala byť miestom, kde sú vnímané ako deti s potenciálom a dostávajú rovnakú šancu uspieť. Rovnako dôležité je, aby ich ani spoločnosť nevnímala ako záťaž, ale ako deti, do ktorých sa oplatí investovať.

Sankcie nenahradia chýbajúcich odborníkov a odborníčky

Vládou schválený návrh zákona sa netýka iba školskej dochádzky, ale aj situácií, keď rodičia dlhodobo nespokupracujú so školou pri riešení problémového správania dieťaťa. Aj tu je však dôležité pozerať sa na to, **aké možnosti pomoci majú rodina a škola reálne k dispozícii.**

V praxi narážame na nedostatok psychológov a psychologičiek, pedopsychiatrov a pedopsychiatričiek či ďalších odborníkov a odborníčok, na ktorých by sa rodiny mohli obrátiť. Absenciu podporných tímov je cítiť priamo v školách. Učitelia a učiteľky nemajú vždy dostatok času, kapacít ani kompetencií na riešenie komplexných sociálnych či psychických problémov detí.

Náročná môže byť aj samotná spolupráca medzi školou a rodinou. Rodičia žijúci v generačnej chudobe nemusia vždy rozumieť tomu, čo od nich škola alebo systém očakáva, zatiaľ čo škola nemusí mať kapacitu rodinu dlhodobo sprevádzať. **Spolupráca medzi dieťaťom, rodičom a školou sa tak môže skončiť skôr, než sa vôbec podarí pomenovať príčinu problému a začať ju riešiť. A dieťa zostáva rukojemníkom situácie, ktorú samo nedokáže zmeniť.**

Aj preto považujeme za dôležité, aby sa spolu s požiadavkami na rodičov posilňovala aj dostupnosť odbornej pomoci. **Ak od rodiny očakávame, že bude problém aktívne riešiť, musí mať zároveň reálnu možnosť dostať sa k službám a odborníkom a odborníčkam, ktorí jej s tým dokážu pomôcť.**

Čo podľa našej praxe skutočne funguje

Ak chceme školskú dochádzku skutočne zlepšiť, nestačí reagovať na samotnú absenciu. Potrebujeme najskôr porozumieť tomu, čo za ňou v konkrétnej situácii stojí, a podľa toho nastaviť podporu dieťaťa a rodiny. A ak sú príčiny záškoláctva rôznorodé, nemôže existovať ani jedno univerzálne riešenie.

Za roky práce v marginalizovaných komunitách sa nám opakovane potvrdzuje, že najlepšie výsledky prinášajú podporné a vyrovnávacie opatrenia. Najväčší efekt majú vtedy, keď prepájajú podporu dieťaťa, rodiny aj školy.

V praxi sa osvedčuje najmä:

- **včasná práca s rodinou** ešte skôr, ako sa problémy s dochádzkou prehĺbia,
- **dlhodobá práca s rodičmi založená na sprevádzaní, budovaní dôvery a psychosociálnej podpore**, ktorá zohľadňuje dlhodobú záťaž rodiny, pomáha pomenovať príčiny školskej absencie a pomáha spoločne hľadať uskutočniteľné riešenia,
- **psychosociálna podpora a rozvoj detí a mladých ľudí**, ktoré im pomáhajú lepšie rozumieť sebe a svojej situácii, budovať sebadôveru a vzťahy a rozvíjať schopnosti potrebné na zvládanie záťaže a náročných situácií,
- **cielená podpora pri prechodoch medzi stupňami vzdelávania**, keď dieťa mení prostredie, kolektív, učiteľov a učiteľky a môže potrebovať väčšiu podporu pri adaptácii, vytváraní nových vzťahov a zvládaní nových nárokov,

- **terénna sociálna práca a komunitné centrá**, ktoré pomáhajú rodinám riešiť každodenné prekážky,
- **dostupné podporné opatrenia v školách**, ako sú pedagogickí asistenti a asistentky, školskí psychológovia a psychologičky, sociálni pedagógovia a pedagogičky či doučovanie,
- **prijímajúce a podporné školské prostredie**, ktoré zohľadňuje rozdielne životné podmienky a potreby detí a rozumie tomu, ako môžu dlhodobá záťaž a chronický stres ovplyvňovať ich učenie, správanie a fungovanie v škole,
- **dostupná doprava, školské pomôcky, štipendijné programy a strava**, aby finančná situácia rodiny nebola dôvodom absencie,
- **spolupráca školy, obce, sociálnych služieb a systému SPODaSK** pri hľadaní riešení šitých na mieru konkrétnej rodine,
- **ukazovanie pozitívnych príkladov** toho, že vzdelanie prináša lepšie pracovné aj životné príležitosti.

Ako tieto opatrenia vyzerajú v praxi? Za záškoláctvom nemusí byť nezáujem o vzdelanie. Opakovane sa stretávame s tým, že za ním stoja konkrétne prekážky, ktoré možno riešiť. Dlhodobý kontakt s deťmi a ich rodinami nám pomáha lepšie rozpoznať, čo sa za absenciami skrýva, a spolu s nimi a školou hľadať konkrétne riešenia. Jedným z takýchto konkrétnych príkladov je skúsenosť z Kojatic.

„Pracujeme s jednou študentkou, ktorá bude od septembra pokračovať v druhom ročníku. Počas uplynulého školského roka mala obdobie, keď veľa chýbala, a preto nás škola kontaktovala. Stretli sme sa s ňou aj s jej rodičmi a zistili sme, že jedným z hlavných dôvodov absencií bol problém s financovaním dopravy. Do školy cestovala na dopravnú kartu svojho brata, preto sme jej náklady nemohli preplácať cez náš štipendijný program. S rodičmi sme sa dohodli, aby jej vybavili vlastnú kartu, čo aj urobili. Odvtedy jej cestu do školy a späť preplácame a dochádzka sa upravila. Sme s ňou v pravidelnom kontakte, rozprávame sa aj o dôležitosti vzdelania a teší nás, že prejavila záujem ďalej sa vzdelávať aj po skončení odboru, ktorý momentálne navštevuje,“ hovorí Lýdia Marcheuská z komunitného centra Človeka v ohrození v Kojaticiach.

Je to jeden z mnohých príkladov, ktoré nám ukazujú, prečo je dôležité najskôr poznať príčinu absencií a až potom hľadať riešenie. Niekedy stačí odstrániť konkrétnu prekážku, ktorú by samotná sankcia nevyriešila.

Môže hrozba straty prídavku motivovať rodičov?

Na základe našich skúseností sme presvedčení, že nie. Odobratie prídavku na dieťa patrí medzi najtvrdšie sankčné opatrenia. Hoci je namierené voči rodičom, jeho dôsledky najviac pocítia deti.

Ak sú príčinou školskej absencie chudoba, náročné dochádzanie, zdravotné problémy, starostlivosť o súrodencov či nízka dôvera v systém vzdelávania, samotná hrozba straty prídavku tieto prekážky neodstráni. Dieťa preto nebude automaticky chodiť do školy pravidelnejšie. Ak však rodina príde o časť príjmu, môže mať menej peňazí na školské pomôcky, dopravu, oblečenie či ďalšie potreby spojené so vzdelávaním. V dôsledku toho sa podmienky dieťaťa na vzdelávanie môžu ešte zhoršiť.

Naša prax zároveň ukazuje, že vyšší finančný tlak môže viesť k ďalším problémom – zadlžovaniu, úžere, nelegálnej práci alebo ešte väčšej nedôvere voči inštitúciám. Namiesto odstránenia príčin školskej absencie sa tak môže ešte viac prehĺbiť situácia, v ktorej rodina žije.

Otázkou zároveň zostáva, čo bude nasledovať, ak ani odobratie prídavku nepovedie k zlepšeniu školskej dochádzky. Návrh zákona ani jeho dôvodná správa podľa nás jasne nepomenúvajú konkrétne podporné opatrenia, ktoré majú nasledovať pri práci s dieťaťom a rodinou. **Ak teda odobratie dávok nebude stačiť, čo bude potom?**

Úlohou spoločnosti a štátu je deti chrániť, nie trestať. Právo na vzdelanie nemožno zabezpečiť iba kontrolou a sankciami. Zodpovednosťou štátu je predovšetkým vytvárať podmienky, aby každé dieťa mohlo svoje právo na vzdelanie reálne uplatniť, a to prostredníctvom podpory rodiny, kvalitného a prijímajúceho školského prostredia a dostupných sociálnych služieb.

Práve preto si myslíme, že ak sa objaví problém so školskou dochádzkou, prvou odpoveďou by mala byť podpora dieťaťa a rodiny a hľadanie príčin absencie, nie odobratie časti príjmu rodine. To neznamenať zbavovať rodičov zodpovednosti za školskú dochádzku dieťaťa, ale vytvárať podmienky, aby ju dokázali reálne naplňať. Rýchle sankcie môžu vytvárať dojem okamžitého riešenia. **Skutočná zmena však nevzniká zo dňa na deň. Vyžaduje si čas, dôveru a systematickú prácu s dieťaťom, jeho rodinou, školou aj prostredím, v ktorom vyrastá.**

Základné pojmy k téme

Prídavok na dieťa

Štátna sociálna dávka určená na podporu výchovy a výživy nezaopatreného dieťaťa. V roku 2026 predstavuje 60 € mesačne na jedno dieťa.

Osobitný príjemca

Ak dieťa dlhodobo neplní povinnú školskú dochádzku, štát môže rozhodnúť, že prídavok nebude dostávať rodič, ale obec alebo iný určený subjekt. Ten zabezpečí, aby boli peniaze použité na potreby dieťaťa.

Záškoláctvo

V texte používame aj pojem záškoláctvo na označenie opakovaného neospravedlneného vymieškávania povinnej školskej dochádzky. Za záškoláctvo sa považuje, ak dieťa vymiešká viac ako 15 neospravedlnených vyučovacích hodín za mesiac alebo viac ako 60 neospravedlnených vyučovacích hodín za školský rok. V prípade materskej školy sa počíta s viac ako 5 neospravedlnenými dňami mesačne.

Marginalizované rómske komunity (MRK)

Rómske komunity, ktoré dlhodobo čelia sociálnemu vylúčeniu a majú obmedzený prístup ku kvalitnému vzdelaniu, bývaniu, zdravotnej starostlivosti či zamestnaniu.

SPODaSK

Skratka pre sociálnoprávnú ochranu detí a sociálnu kuratelu. Ide o systém štátnej podpory, ktorého cieľom je chrániť najlepší záujem dieťaťa a pomáhať rodinám zvládať náročné životné situácie.

Zdroje: zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa, zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Slovensko.sk.

Článok vznikol na základe odborných skúseností tímu Programu sociálnej inklúzie organizácie Človek v ohrození. Na jeho príprave sa podieľali Lucia Sivoková (vedúca programu vzdelávania), Lukáš Andrejčák (vedúci programu sociálnej práce) a ďalší odborní pracovníci a pracovníčky

programu.

<https://clovekvochrozeni.sk/preco-si-myslime-ze-navrh-bez-skoly-nebudu-davky-detom-viac-uskodi>